

Stiven Kovi

**YÜKSƏK EFFEKT
İNSANLARIN YEDDİ
VƏRDİŞİ**

İngilis dilindən tərcümə edən:

Firidun Ağazadə

qanun neşriyyatı

Stephen Covey

**THE SEVEN
HABITS OF HIGHLY
EFFECTIVE PEOPLE**

Bu kitab dünya bestselleridir, şəxsiyyətin inkişafı mövzusunda misilsiz bir əsərdir. O, dünyada milyonlarla insana, o cümlədən Amerikanın sabiq prezidenti Bill Klintonu, məşhur Larri Kinqə və Stiven Forbsa böyük təsir etmişdir. “Fortune – 500” reytinginə daxil olan böyük dünya korporasiyalarının bir çoxu “Yeddi vər-diş”də izah olunan effektivlik fəlsəfəsi ilə tanış olmağı öz əmək-daşlarının vəzifə borcu hesab edirlər.

Kitab nə haqqındadır? O, hər şeydən əvvəl, həyat məqsədlə-rini, insan üstünlüklərini müəyyən etməkdə sistemli yanaşmanı izah və təqdir edir. Bu məqsədlər hər kəsdə müxtəlifdir və bu ki-tab özünü dərk etməkdə və həyat məqsədlərini dəqiq müəyyən-ləşdirməkdə yaxşı köməkçidir. İkincisi, bu məqsədlərə çatmağın yollarını da göstərir. Üçüncüsü, “Özünü necə təkmilləşdirmək olar?” sualına cavab verir. Burada imicin dəyişdirilməsindən söh-bət getmir, mahiyyətə özünü təkmilləşdirməkdən, daimi kamil-ləşməkdən bəhs olunur. Bu problemin sadə həll yolu yoxdur, bu-rada möcüzə gözləmək olmaz. Hər cür pozitiv dəyişikliklər vaxt tələb edir, fəaliyyət və inadkarlıq istəyir.

Bu kitab təbiətin onlara verdiyi potensialı maksimum reallaş-dırmağa can atan insanlar üçün əsl yol xəritəsidir.

Stephen Covey **THE SEVEN HABITS OF HIGHLY EFFECTIVE PEOPLE**
Stiven Kovi **YÜKSƏK EFEKTLİ İNSANLARIN YEDDİ VƏRDİŞİ**
Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2023, 480 səh.

Janr: non-fiction/özünü inkişaf

Ölçü: 145x210 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 19.06.2023

Nəşir:	Şahbaz Xuduoğlu
İngilis dilindən tərcümə edən:	Firidun Ağazadə
Redaktor:	Seymur Şahbazov
Korrektorlar:	İradə Musalı Xeybər Göyyallı
Qapaq dizaynı:	Rafael Qasım
Mətn dizaynı:	Rahilə Şamilqızı
Texniki redaktor:	Lalə Hüseyn

Qanun Nəşriyyatı
İstanbul Copyright Awards-ın qalibi
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pros., 76
Tel.: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mob.: (+994 55) 212-42-37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-26-811-9

© Qanun nəşriyyatı, 2022; 2023
© Azerbaijani Text © US Embassy Baku, 2014
© Copyright © Franklin Covey Company

This project was funded through a Grant Agreement with the Embassy of the United States of America. The opinions, findings and conclusions or recommendations expressed herein are those of the Author(s) and do not necessarily reflect those of the United States Department of State.

Bu layihə Amerika Birləşmiş Ştatlarının Səfirliyi ilə bağlanmış Qrant Sazişi vasitəsilə maliyyələşdirilmişdir. Burada ifadə edilmiş fikirlər, faktlar və nəticələr və ya məsləhətlər Müəllif(lər)ə aiddir və heç də Amerika Birləşmiş Ştatları Dövlət Departamentinin mövqeyini əks etdirmir.

Bu kitabın Azərbaycan dilinə yayım hüquqları
“Qanun Nəşriyyatı”na məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə
nəşri “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında
Azərbaycan Respublikasının Qanunu”na ziddir.

MÜƏLLİF HAQQINDA

Stiven Kovi beynəlxalq aləmdə liderlik və ailə münasibətləri sahəsində mütəxəssis, müəllim, ailə və təşkilatın möhkəmləndirilməsinə kömək edən təşkilati idarəetmə üzrə konsultant, prinsiplərə əsaslanan həyat və liderlik haqda bir çox əsərlərin müəllifi kimi tanınır. Harvard Universitetində MBA dərəcəsi almış, Briem Yanq Universitetində doktorluq müdafiə etmiş, burada təşkilati əxlaq və biznes idarəçiliyi kursunu təlim etmiş, sonralar ictimaiyyətlə əlaqələr üzrə prorektor olmuşdur.

Bir neçə məşhur əsərin, o cümlədən beynəlxalq aləmdə bestseller olmuş “Yüksək effektiv insanların yeddi vərdişi” kitabının müəllifidir. 38 dilə tərcümə olunmuş bu kitab XX əsrin biznesdən bəhs edən ən nüfuzlu kitabları sırasına daxildir, biznes ədəbiyyatının menecment üzrə on ən yaxşı kitabdan biri hesab edilir. Bu kitab dünyada 15 milyon nüsxə satılmışdır. Ayrıca kitab kimi nəşr olunmuş “Əvvəlcə o şeyi edin ki, əvvəlcə onu etmək lazımdır”, “Prinsiplərə əsaslanan liderlik” və “Yüksək effektiv insanların yeddi vərdişi” kitabları bestsellerdir. Satılmış nüsxələrin sayı ümumilikdə 20 milyonu keçmişdir.

Doqquz uşağı, qırx üç nəvəsi var. 2003-cü ildə Milli Atalığ Proqramı çərçivəsində aldığı mükafatı “bütün mükafatlardan üstün” hesab edir. Bəşəriyyət qarşısında xidmətlərinə görə Tomas

Mor adına Kollecin medalına, “İlin natiqi” (1999), biznes-liderlik sahəsində xüsusi nailiyyətə görə “İlin sahibkarı” mükafatlarına layiq görülmüşdür. “Time” jurnalı onu “İyirmi ən nüfuzlu amerikalı” sırasına daxil etmişdir. Yeddi fəxri doktorluq dərəcəsi almışdır.

KİTAB HAQQINDA RƏYLƏR

1. “Həyatınızı dəyişdirməyə qadir olan təsirli kitabdır”.

Tom Pitors,
“**Kamillik axtarışında**” bestseller kitabının müəllifi

2. “Mən bu gözəl kitabı bütün dostlarıma bağışlayıram”.

Uorren Bennis,
“**Necə lider olmalı?**” kitabının müəllifi

3. “Stiven Kovinin “Yüksək effektiv insanların yeddi vərdişi” kitabında Stiven Kovi şəxsi və peşəkar problemlərin həllində bütöv, hərtərəfli, prinsiplərə əsaslanan yanaşma təklif edir. İnsan psixologiyasını dərinlən bilməklə, biliyini həyat hadisələri üzərində izah edərək prinsiplərə əsaslanmaqla bizə necə yaşamağın yolunu göstərir.

“Yüksək effektiv insanların yeddi vərdişi” kitabı bizim biznes idarəçiliyinin fəlsəfə və metodlarının dəyişdirilməsində həlledici rol oynadı”.

Skip Lefov,
Saturn korporasiyasının prezidenti, General Motors

4. “Kitabı oxumaqla sanki əla təlim kursu keçirsən, – “Yeddi vərdiş” haqda oxucuların çoxu belə deyir. Onlar təsdiq edirlər ki, yeddi vərdişə yiyələnməklə bütün həyatlarını dəyişdiriblər, özlərini şəxsiyyət kimi dərk edib peşəkar fəaliyyətə qayıdıblar”.

**Ken M. Radzivanovski,
AT&T Biznes Məktəbi**

5. “Mən Stiven Kovini o qədər oxumuşam ki, ondan o qədər öyrənmişəm ki, hər dəfə yazmağa əyləşəndə qorxuram ki, birdən istər-istəməz yazdığım plagiat olar. “Yeddi vərdiş” populyar psixologiya, yaxud dəbdə olan özünə kömək tendensiyası deyil. Bu, möhkəm ağıl və sağlam prinsiplərdir”.

**Riçard Eyr,
“Həyat balansı və uşaqlara dəyərlərin öyrədilməsi”
kitabının müəllifi**

6. “Dövlət qulluğunun bütün səviyyələrində bu kitabın oxunmasını və istifadəsini məcburi edə bilsəydik, çox yaxşı olardı. Bu, etik davranışa aid istənilən qanunvericilikdən daha effektiv olardı”.

**Senator Ceyk Qarn,
kosmosa uçmuş ilk senator**

7. “Stiven Kovi ecazkar insandır. Bəsirətli yazır, insanların qayğısına qalır. Bu bircə cild uğur qazanmaqdan bəhs edən bütöv bir kitabxanana əvəz edə bilər. Onun “Yeddi vərdiş”də öyrətdiyi prinsiplər həyatıma real dəyişikliklər gətirdi”.

**Ken Blanşar,
fəlsəfə doktoru,
“Bir dəqiqənin idarə edilməsi” kitabının müəllifi**

8. ““Yeddi Vərdiş” həyatın bütün sahələrində uğurun açarıdır. Düşüncələri hərəkətə gətirən kitabdır”.

**Edvard Brennan, Sears,
Roebuck & Company Şirkətinin prezidenti**

9. “Bu kitabı oxumaq üçün yeddi səbəbdən daha çox səbəb var”.

**Stiv Labunski, Beynəlxalq Radio və Televiziya
Cəmiyyətinin icraçı direktoru**

10. “Cəmiyyətimizin liderlərinə Stiven Kovidən çox töhfə verən başqa birisini tanımıram. Bu kitabı oxuyub onun prinsiplərini tətbiq etməklə faydalanmayan savadlı adam yoxdur”.

Senator Orrin Hetç

11. “Əlvida, Karneqi. Stiven Kovi mənim həyatıma möhkəm daxil oldu. Onun prinsipləri çox güclüdür. Onlar adamı hərəkətə gətirir. Bu kitabı alın, oxuyun, bu prinsipləri öyrəndikcə həyatınız zənginləşəcək”.

**Robert Allen, “Sərvətin yaradılması”
kitabının müəllifi**

12. “Stiven Kovinin, həyatı və prinsipləri məqsədli şəkildə in-teqrasiya etməsi, daxili düşüncəni və zahiri davranışı bir araya gətirməklə, şəxsi və ictimai bütövlük yaradır”.

**Qreqori Nuell,
ABŞ-in İsveçdəki səfiri**

STİVEN KOVI

YÜKSƏK EFFEKTİ İNSANLARIN YEDDİ VƏRDİŞİ

MİNNƏTDARLIQ

Qarşılıqlı asılılıq müstəqillikdən daha yüksək dəyərdir.

Əlinizdəki bu kitab bir çox insanların intellektual səylərinin sinergetik nəticəsidir. Mən onun üzərində yetmişinci illərin ortalarından işləməyə başlamışam. O zaman doktorluq dissertasiyama hazırlayırdım, 200 il ərzində ABŞ-da çap olunmuş və uğur qazanmağın yollarına həsr edilmiş ədəbiyyatı öyrənirdim. Mənə ilham vermiş bir çox mütəfəkkirin ağına, habelə onların bir çox nəsillərin malı olmuş ümumi zəkasına və mənbələrə minnətdaram.

Briqem Yanq Universitetindən olan tələbələrimə, Kovi Liderşip Center şirkətindən olan dostlarıma və həmkarlarıma da minnətdarlığımı bildirirəm. Minlərlə yetkin və gənc insanlara, valideyn və müəllimlərə, təşkilat rəhbərlərinə və kitabın materialları ilə tanış olub mülahizələrini bildirən, bu işi davam etdirməyə məni həvəsləndirən digər dost-tanışlarıma minnətdaram.

Kitabın məzmunu və quruluşu tədricən inkişaf edərək onun hazırlanmasında iştirak edən hər kəsdə elə bir inam doğurdu ki, “Yeddi vərdis” şəxsi və şəxslərarası effektin artırılmasına inteq-

rasiyalı yanaşmadır və bu məqsədə çatmağın açarı ayrı-ayrılıqda bu vərdişlərin heç biri deyil, onların qarşılıqlı bağlılığı və vahid bir sistem daxilində ardıcılığıdır.

– Sandraya, uşaqlarımızın hər birinə, övladlarımızın ailələrinə ürəkdən minnətdaram ki, onlar mehriban ailəmizdə yaşayırlar, tez-tez evdən uzaqlara, ezamiyyətlərə getməyimi başa düşür və dəstək verirlər. Doğmalarının həyat qayəsi kimi özünü doğrultmuş prinsipləri təbliğ etmək asandır.

– qardaşım Cona minnətdaram – sevgisi, marağı, fərasəti və səmimiyyətinə görə;

– atamın xeyirxah xatirəsinə;

– anama – hazırda 87 nəfərdən artıq qohum-əqrəbasına bəslədiyi sədaqət, qayğı və sevgisinə görə;

– əziz dostlarıma və həmkarlarıma;

– Bill Mer, Ron Makmillan və Leksi Uattersona – kitabın nəşrində göstərdikləri “əks əlaqə”, dəstək, tövsiyə və köməklərinə görə;

– video kurslardan istifadə edərək Yeddi Vərdeşin təlim proqramının yaradılmasında bir ildən artıq fədakarlıqla çalışmış Bred Andersona. Onun rəhbərliyi altında minlərlə adam ən müxtəlif təşkilatların əməkdaşlarının təlimi üçün bu materiallardan istifadə etmiş, sınaqdan çıxarmış və onları təkmilləşdirmişdir. Demək olar ki, bütün müştərilərimiz bu materiallarla ilk tanışlıqdan çalışdılar ki, buna daha çox əməkdaş cəlb olunsun, beləliklə, bizi inandırdılar ki, onların məğzindəki ideya, doğrudan da, işləyir.

– Bob Tilə – şirkətimizin fəaliyyətini təşkil etməkdə göstərdiyi köməyə görə – onun köməyi sayəsində mən bütün diqqətimi kitab üzərində işləməyə verdim.

– Devid Konliyə – Yeddi Vərdeşin dəyəri və faydası haqqında yüzlərlə təşkilatı məlumatlandırdığına görə. Bu, həmkarlarım

Bleayn Li, Roys Kruqer, Rocer Merill, Ell Suitlərə və mənə imkan verirdi ki, ideyalarımızı ən müxtəlif auditoriyalara təqdim edək.

– fəal ədəbi agentim Yan Millerə, müşkül işlərin həllində yorulmaq bilmədən çalışan həmkarım Qreq Linkə, onun köməkçisi Stefani Smitə, habelə Ralin Bekhem Uolinə – yaradıcı və əzmkar marketinq fəaliyyətlərinə görə;

– “Saymon end Şuster” nəşriyyatının redaktoruna – peşəkarlıq səriştəsinə və layihəyə rəhbərliyinə, parlaq məsləhətlərinə görə, bir də ki, yazılı nitqin şifahi nitqdən fərqi mənə anladığına görə.

– həm keçmiş köməkçilərim Şirli və Hiser Smitə, həm də indiki köməkçim Merilin Endrusə – qeyri-adi sədaqətlərinə görə;

– bizim “Executive Excellence” jurnalının redaktoru Ken Şeltona – bir il qabaq ilk əlyazmanı redaktə etdiyinə, materialı oxuyub təkmilləşdirdiyinə, yüksək keyfiyyətə naminə göstərdiyi səmimi söylərinə görə;

– Rebekka Merillə – kitabın redaktəsində, nəşrində göstərdiyi misilsiz köməyinə, ideyamıza sədaqətinə, bu sədaqətini həyata keçirərkən göstərdiyi məharətə, dəqiqliyə və səliqəsinə görə, onun əri Rocerə – ağıllı sinergetik köməyinə görə;

– Key Suim və onun oğlu Heylorda – təşkilatımızın sürətli inkişafına imkan verən fikirlərinə görə.

ÖN SÖZ

“Yüksək effektiv insanların yeddi vərđiđi” kitabının ilk nəşrin-dən sonra dünyada çox şey dəyiđmiđdir. Həyat daha mürəkkəb, daha gərgin olmuş, bizə qarşı daha ciddi tələblər irəli sürməkdə-dir. Biz sənaye dövründən informasiya dövrünə, yaxud intellektual əmək dövrünə keçirik, bunun isə ən müxtəlif nəticələri var. Şəxsi həyatımızda, ailədə və işlədiyimiz təşkilatda elə problemlərlə qarşılaşırıq ki, on il, yaxud iyirmi il əvvəl onları heç təsəvvür etmək olmazdı. Bu problemlər sadəcə başqa bir miqyasla ölçül-mür, onlar tamamilə ayrı bir xassəyə malikdir.

Cəmiyyətdə gedən bu radikal dəyişiklikləri və dünya bazarında rəqəmsal texnologiyaya əsaslanan güclü tərəqqini görənlər bir çox-ları haqlı olaraq məndən soruşurlar: “Yüksək effektiv insanların yeddi vərđiđi bu gün öz aktuallığını saxlayırmı?” Bunun ardınca başqa bir sual verirlər: “On il, iyirmi il, əlli, yaxud yüz il sonra onlar yenə də aktual olacaqmı?” Bu suallara mən həmişə belə cavab verirəm: dəyişikliklər nə qədər əhəmiyyətli, vəzifələr nə qədər mürəkkəb olsa, yeddi vərđiđ bir o qədər aktual olacaq. Bunun səbəbi çox sadədir: bizim problemlərimiz və ümitsizlikdən doğan ağrılarımız universaldır və heç vaxt kəskinliyini itirmir, problemlərin həlli isə həmişə ümumi, əbədi, öz-özünə yaranmış prinsiplərə əsaslanacaq – o prinsiplərə ki, onlar bəşər tarixinin bütün dövrlərində hər bir sabit və inkişaf edən cəmiyyətə xasdır.

Bu prinsipləri mən fikirləşməmişəm, onları mən kəşf etməmişəm, mən onları yalnız formalaşdırıb ardıcıl bir sistemə salmışam.

Həyatda aldığım ən mühüm dərslərdən biri budur: ən böyük məqsədə çatmaq, ən mürəkkəb vəzifəni yerinə yetirmək istəyirsinizsə, prinsipinizi, yaxud əldə etmək istədiyiniz nəticəni müəyyən edən təbii qaydanı formalaşdırın, sonra da bu nəticənin ardınca gedin. Bu və ya digər prinsipi necə tətbiq etməyimizi əhəmiyyətli dərəcədə bizim nadir üstünlüyümüz, istedadımız və yaradıcı qabiliyyətimiz müəyyən edir, amma son nəticədə hər bir təşəbbüs o vaxt uğurlu olur ki, insan bu uğurun bağlı olduğu prinsiplərlə hərəkət edir.

Bir çoxları başqa cür düşünürlər, hər halda, yəqin ki, bilərəkdən. Amma getdikcə inanırsınız ki, prinsipial qərar kütləvi mədəniyyətimizdə qəbul olunmuş hərəkət və düşüncə tərzindən köklü surətdə fərqlənir. İcazə verin, hər birimizin tez-tez üzləşdiyi, geniş yayılmış bir neçə problemin timsalında dediyim fərqi izah edim.

Qorxu və müdafiəsizlik. Bu gün bir çox adamlar qorxu hissi keçirirlər. Onlar öz gələcəkləri üçün qorxurlar. Onlar iş yerlərində özlərini arxayın hiss etmirlər. İşlərini itirməkdən və ailələrini təmin edə bilməyəcəklərindən qorxurlar. Bu zəiflik tez-tez ona gətirib çıxarır ki, adamlar risksiz həyata, həm işdə, həm də evdə başqalarından asılılığa acizənə şəkildə razılaşırlar. Mədəniyyətimizin həmin problemə geniş yayılmış bir cavabı var – daha çox müstəqilliyə nail olmaq. “Mən bütün söylərimi “özümə və mənimki olana” yönəldirəm. Mən öz işimi yerinə yetirəcəyəm, özü də yaxşı yerinə yetirəcəyəm, işdən sonra isə o şeylə məşğul olacağam ki, mənə, doğrudan da, zövq versin”. Müstəqillik, əlbəttə, çox mühüm, hətta həyatı əhəmiyyətli dəyərdir. Amma məsələ burasındadır ki, biz qarşılıqlı surətdə asılı olmağın reallığında yaşa-

yırıq və hər hansı nəzərə çarpan nailiyyətimiz öz bacarığımızdan başqa, bizdən həm də qarşılıqlı asılılıq qabiliyyəti tələb edir.

“Bu mənə elə bu saat lazımdır”. Adamlar bu və ya digər bir şeyi əldə etmək istəyirlər, həm də dərhal. “Mənə pul lazımdır. İstəyirəm ki, böyük, gözəl bir evim olsun, yaxşı maşınım olsun, mən ən böyük, ən yaxşı əyləncə mərkəzinə getmək istəyirəm. Mənə bunlar lazımdır, mən bunlara layiqəm”. Müasir cəmiyyət kredit kartları vasitəsilə adamlara “indi almaq, sonra ödəmək” imkanı verir, amma bu yerdə iqtisadi reallıqlar araya girir və bizə xatırladır, həm də bəzən ürəkaçırısı ilə xatırladır ki, biz indi istehsal etdiyimizdən çox əldə edə bilmərik. Bunu, əlbəttə, görməməzliyə vurmaq olar ki, guya bu belə deyil, amma özümüzü nə qədər aldada bilərik? Müasir gerçəklik bizə sərt, qəti tələblər irəli sürür. Hətta nə qədər ciddi-cəhdlə çalışsaq da, bu onsuz da kifayət etməyəcək. Sürətli texnoloji tərəqqini, qlobal bazar və texnologiyanın yaratdığı rəqabət artımını nəzərə alsaq, biz təkcə təhsil almaqla kifayətlənməməli, durmadan biliyimizi artırmalı, özümüzü yenidən yaratmalıyıq. Aqlımızı, bacarığımızı inkişaf etdirməli, dala qalmamaq üçün səriştə və qabiliyyətimizin həddlərini genişləndirməliyik. İşdə rəhbərlik bizdən həmişə yüksək nəticələr tələb edir və bunun da ciddi səbəbləri var. Sərt rəqabət var, ölüm-dirim mübarizəsi gedir. Məhz bu gün istehsal etmək zərurəti – bax, bu, kapitalın tələbatını əks etdirən müasir gerçəklikdir, amma uğurun əsl rəhni dayanıqlıq və artımdır. Ola bilsin, rüblük göstəriciləriniz yaxşıdır, amma əsas məsələ budur ki, bugünkü nailiyyətlərinizin sabit və dayanıqlı olması, bir ildən, beş-on ildən sonra daha da artması üçün siz lazımı qədər səy göstərirsinizmi? Bizim mədəniyyətimiz və Uoll Strit dərhal nəticə tələb edir. Amma bugünkü tələbatı ödəmək zərurəti ilə sabah uğur qazanmağa kömək edəcək qabiliyyətlərin inkişafına sərmayə qoymaq arasında balans prinsipinə göz yummaq olmaz. Bunu sizin səhhətinizə, ailə-nikah